

היום נלמד בעזרת ה':

פסחים דף ט

משנה: אין חוששים שמא לאחר שבדק בית זה או זוית זו ובא לבדוק בית אחר או זוית אחרת, באה חולדה וגררה חמץ לבית הבדוק או לזוית הבדוקה ועליו לחזור ולבדוק, שאם נחשוש לכך הרי יש לחשוש שלאחר שבדק את בתי חצר זו באה חולדה מבתי חצר אחרת שעדיין לא נבדקו והביאה לכאן חמץ, וכן מעיר לעיר, וא"כ אין לדבר סוף.

גמרא: קושיא: משמע שאם הוא ראה שהחולדה הביאה לכאן חמץ עליו לחזור ולבדוק. והרי למדנו במשנה במס' אהלות - שמדורות (= דירות) הנכרים טמאים לפי שהם קוברים את הנפלים בבתיהם, ואם הנכרי שהה בדירה ארבעים יום (= זמן יצירת הוולד) על הישראל הנכנס לדור שם לבדוק שהנכרי לא הטמין שם נפלים, ואף אם אין לנכרי אשה, לפי שהם חשודים על הזנות. וכל מקום שחזיר וחולדה יכולים להלך שם, אינו צריך בדיקה, לפי שאף אם הושלך שם נפל הם חיטטו שם ואכלו אותו. מובן שאין צריך לחשוש שהחמץ נשאר, שהרי אנו אומרים שבודאי החולדה אכלה אותו, א"כ מדוע עליו לחזור ולבדוק?

רבי זירא מתרץ: בבשר (= נפל) החולדה לא משאירה אלא אוכלת את כולו, אבל בלחם (= חמץ) היא משאירה ואינה אוכלת את כולו, ולכן צריך לחזור ולבדוק. רבא מתרץ: שם לגבי נפלים זה רק ספק אם אכן הושלך שם נפל, ואף אם תאמר שיש שם נפל, יתכן שהחולדה אכלה אותו, וספק אכילה מוציא מידי ספק השלכה. אבל כאן לגבי חמץ הרי ראינו בודאי שהחולדה הכניסה לכאן חמץ, אלא שיש להסתפק האם היא אכלה אותו, א"כ אין ספק מוציא מידי וודאי, ולכן צריך לחזור ולבדוק.

הגמרא מקשה קושיות על תירוץ של רבא שאין ספק מוציא מידי וודאי:

1. חבר שמת (= אדם הנאמן על המעשרות שמת) והניח גון מלא פירות, הרי הם בחזקת מעושרים, שבודאי הוא לא הוציא תחת ידו דבר שאינו מתוקן. והרי הפירות בוודאי טבל וספק מעושרים, ובכל זאת אנו הולכים אחר הספק?! תירוץ: הפירות בוודאי מעושרים, לפי שחזקה על החבר שעישרם. תירוץ נוסף: כאן זה ספק מול ספק

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

ולא ספק מול וודאי, כלומר שכשם שיש להסתפק האם הפירות מעושרים כך יש להסתפק האם הפירות הם בכלל טבל, שהרי יכול אדם להערים ולהכניס את התבואה לביתו במוץ שלה (= לפני הדישה) כדי להאכיל את בהמתו, והתבואה פטורה ממעשר, ולכן הספק שמא החבר עישר מוציא מידי הספק שמא הם טבל. (כדי להתחייב במעשר צריך שהתבואה תהיה לאחר 'גמר מלאכה' שזהו המירוח, ובנוסף צריך את 'ראיית פני הבית' כלומר שהתבואה תכנס דרך פתח הבית לאחר הגמר מלאכה, ולכן אם הכניסה לבית לפני המירוח היא פטורה ממעשר אף אם ימרח בבית, שהרי היא לא נכנסה דרך פתח הבית לאחר 'גמר מלאכה').

2. מעשה בשפחתו של מציק (= אדם אלים, והיה יהודי) במקום ששמו 'רימון' שהטילה נפל לבור, ובא כהן והציץ על שפת הבור כדי לבדוק האם הנפל היה זכר או נקבה (= יש הבדל בין זכר לנקבה בימי טומאת לידה וימי טוהר של היולדת), וטיהרו את הכהן מטומאת מת כלומר שלא חששו שמא הוא האהיל על הנפל שבבור, לפי שחולדה וברדלס מצויים שם ואנו תולים שהם גררוהו לחור שלהם. והרי **בודאי** שהיא הטילה נפל ו**ספק** האם הכהן האהיל, ובכל זאת טיהרנו את הכהן?! תירוץ: כאן זה **ספק** מול **ספק** - ספק האם הפילה 'רוח' (= עור מלא רוח שאינו מטמא) או נפל, וספק האם החולדה גררה אותו. (הכהן בדק שאם אכן היא הפילה נפל האם הוא זכר או נקבה). תירוץ נוסף: כאן זה **וודאי** מול **וודאי** - וודאי שהיא הטילה נפל לבור אבל גם וודאי שהחולדה כבר גררה אותו משם, ואף אם החולדה משיירת ולא אוכלת את כל הבשר אבל בוודאי שהיא גוררת את כולו לחור שלה, וכשהאהיל הכהן על הבור הנפל כבר לא היה שם.

קושיא על משנתנו שאין חוששים לגרירת חולדה: והרי שנינו בסיפא (לקמן י'): - שלאחר הבדיקה יניח את החמץ שמשאיר (לאכילתו למחר) במקום מוצנע, שמא תגרור אותו חולדה ללא ידיעתו והוא יצטרך לבדוק שוב? אביי מתרץ: ברישא (= במשנתנו) מדובר ב"ג בניסן שעדיין מצויה הרבה פת לחולדה בתוך בבתים, ואין היא דואגת לשייר לעצמה ולהצניע, ולכן אין חוששים לגרירת חולדה, ובסיפא (= לקמן) מדובר ב"ד בניסן, שכבר לא מצויה פת בבתים, ולכן היא משיירת לעצמה ומצניעה.

אמר רבא: וכי החולדה נביאה שהיא יודעת שהיום הוא י"ד בניסן ולא יאפו עוד? לכן רבא מתרץ: כוונת המשנה לקמן היא - שמא תגרור אותו חולדה **בפנינו** והוא יצטרך

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

לבדוק שוב, אבל באמת אם הוא לא ראה שחולדה גררה אין הוא צריך לחשוש ואינו צריך לבדוק שוב.

רב מרי מתרגם: המשנה לקמן הצריכה להצניע את החמץ שנשאר לאחר הבדיקה גזירה שמא יניח עשר פרוסות וימצא רק תשע, שאז אפילו אם הוא לא ראה שחולדה גררה עליו לבדוק שוב, כיון שמוכח הדבר שהיא נטלה פרוסה אחת.

כמה פסקי הלכות בספק חמץ:

1. תשע ציבורין (= ערמות) של מצה וערמה אחת של חמץ, ובא עכבר ונכנס לפנינו לבית ואין אנו יודעים האם לקח מצה או חמץ, הדין הוא כמו ב'תשע חנויות' (= יבואר מיד) - שכל דבר קבוע שניטל ממקומו הרי הוא כמחצה על מחצה ואין הולכים בו אחר הרוב המותר (= בעניינינו הרוב של מצה), ולכן עליו לבדוק שוב. ואם פִּיְרַשׁ, כלומר שהפרוסה פרשה מאחת הערמות לאחת מן זויות הבית ואין אנו יודעים מאיזה ערמה היא פרשה, ובא עכבר ונטלה משם והכניסה לבית, הדין הוא כמו בסיפא של 'תשע חנויות' (= יבואר מיד) - שכשהוא לא לקח אותו ממקומו הקבוע אנו הולכים אחר הרוב.

תשע חנויות המוכרות בשר שחוטה וחנות אחת מוכרת בשר נבלה, ולקח בשר מאחת מהם **בתוך החנות** ואינו יודע מאיזה חנות לקח, הבשר אסור מספק, לפי שכל דבר קבוע (= חנות) נידון כמחצה על מחצה, ואפילו שרוב החנויות מוכרות בשר שחוטה אנו דנים כאילו חצי מוכרות שחוטה וחצי נבלה, ולכן אסור מספק. אבל 'בנמצא' כלומר אם הוא מצא בשר **בקרקע שבין החנויות**, אנו הולכים אחר רוב החנויות הכשרות, לפי שכל דבר הפורש ממקומו הוא אינו קבוע ואנו אומרים שפרש מהרוב, וא"כ הבשר פרש מהחנויות הכשרות ומותר באכילה.

לסיכום: אם העכבר נטל את הפרוסה ממקומה הקבוע (= מאחת הערמות) אין אנו הולכים אחר הרוב (= המצה) אלא אנו דנים כאילו יש כאן חצי מצה וחצי חמץ והדבר בספק, ועלינו להחמיר ולבדוק שוב. אבל אם העכבר נטל את הפרוסה לאחר שפרשה מהערמות, הרי שהספק נולד במקום לא קבוע, ובזה הולכים אחר הרוב ואנו אומרים שהפרוסה פרשה מהמצה.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

2. שני ציבורין אחד של מצה ואחד של חמץ, ולפניהם שני בתים - אחד בדוק ואחד לא, ובאו שני עבברים אחד לקח מצה והשני לקח חמץ ואין אנו יודעים לאיזה בית נכנס כל אחד, הדין הוא כמו ב'שתי קופות' כדלהלן:

שתי קופות (= קופסאות) באחת יש פירות חולין ובשניה יש פירות תרומה (= האסורים באכילה למי שאינו כהן), ולפניהם יש שני סאין - אחד של פירות חולין ואחד של פירות תרומה, ונפלו הסאין לתוך הקופות (= כל סאה לקופה אחרת), ואין אנו יודעים לאיזו קופה נפלה כל סאה, הדין הוא שהפירות שבקופה של החולין מותרים באכילה בבתחילה, לפי שאנו תולים ואומרים שהחולין נפלו לתוך החולין והתרומה לתוך התרומה. **וכן לעניין חמץ** - אנו אומרים שהעכבר שלקח את החמץ נכנס לבית שאינו בדוק, והעכבר שלקח את המצה נכנס לבית הבדוק.

למרות שאיסור חמץ הוא מדאורייתא, אבל הבדיקה היא מדרבנן, ולכן אנו תולים לקולא כנ"ל.